

POSTANOWIENIE

31 marca 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Jacek Grela (przewodniczący)

SSN Ewa Stefańska

SSN Dariusz Pawłyszczke (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 31 marca 2023 r. w Warszawie
w sprawie z wniosku J. K.

z udziałem J.2 K., E. K., D. K., W. K., M. K., B. R., H. K., C. B. i E. K.

o zasiedzenie

zażalenia J.2 K. i E. K.

na postanowienie Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej

z 6 września 2022 r., II Ca 643/22,

**uchyla zaskarżone postanowienie pozostawiając
rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego do
orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 14 kwietnia 2022 r. Sąd Rejonowy oddalił wniosek
o zasiedzenie.

Sąd I instancji ustalił, że działki będące przedmiotem wniosku wchodziły
w skład gospodarstwa rolnego M. K.. Graniczyły one z nieruchomością
wnioskodawców J.1 i J. K. (w toku postępowania zmarł wnioskodawca J.1 K., a
jedynym następcą prawnym została żona - wnioskodawczyni). Po M. K.
gospodarstwo odziedziczyli jej synowie: S., F. i C. K.. Gospodarstwo prowadził tylko
C. K., który nieodpłatnie użyczył wnioskodawcom grunty objęte wnioskiem o
zasiedzenie w celu prowadzenia na nich działalności gospodarczej (obróbka

drewna). Uczestnicy postępowania są potomkami braci S. i F. K., gdyż C. K. zmarł bezpotomnie i jego spadkobiercami zostali potomkowie braci.

Sąd Rejonowy uznał, że do śmierci C. K. w 2018 roku wnioskodawcy nie byli posiadaczami samoistnymi, gdyż władali działkami za jego zgodą, a w niektórych aspektach (rozliczanie dotacji, podatków, współdziałanie z gminą w budowie sieci kanalizacyjnej) także w porozumieniu z C. K. (przynajmniej do 2005 r.). Z tej przyczyny Sąd oddalił wniosek.

Na skutek apelacji wnioskodawczynie zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy uchylił postanowienie Sądu I instancji, ponieważ Sąd nie przeprowadził dowodu z oględzin działek, koniecznego w sprawach gruntowych. Według Sądu II instancji bez dowodu z oględzin nie można ocenić wiarygodności zeznań świadków i stron, a tym samym Sąd Rejonowy w istocie nie przeprowadził postępowania dowodowego i nie rozpoznał istoty sprawy.

Dwóch z uczestników postępowania zaskarżyło zażaleniem postanowienie Sądu II instancji zarzucając brak przesłanek do uchylenia postanowienia sądu I instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Tylko w sprawach o ustanowienie drogi koniecznej lub służebności przesyłu co do zasady należy przeprowadzić dowód z oględzin nieruchomości, aczkolwiek nawet w takiej sprawach nie zawsze jest on konieczny (art. 626 § 2 i 3 k.p.c.). Nieprzeprowadzenie dowodu uznanego przez sąd odwoławczy za konieczny nie może zostać uznane za nieprzeprowadzenie postępowania dowodowego. Tym bardziej dotyczy to dowodu pomocniczego, służącego ocenie wiarygodności przeprowadzonych przez Sąd I instancji dowodów ze świadków i przesłuchania stron.

Sąd Rejonowy rozpoznał istotę sprawy. Wbrew tezie Sądu Okręgowego Sąd I instancji ocenił charakter posiadania wnioskodawców – uznał, że wszystkie działki objęte wnioskiem do śmierci C. K. były w ich posiadaniu zależnym.

Jednakże zaskarżone postanowienie podlega uchyleniu przede wszystkim ze względu na nieważność postępowania przed sądem odwoławczym.

Dwoje z uczestników postępowania mieszka w Kanadzie. Pełnomocnik wnioskodawców oświadczył, że inna uczestniczka podjęła się doręczenia tym uczestnikom odpisu wniosku, co zapewne wykonała, gdyż uczestnicy z Kanady nadesłali odpowiedzi na wniosek. Jednakże uczestnicy ci nie ustanowili pełnomocnika dla doręczeń, w odpowiedziach na wniosek wprost przeciwnie – wskazali swoje kanadyjskie adresy, co wskazuje na wolę otrzymywania korespondencji na te adresy oraz nieotrzymanie pouczenia o obowiązku ustanowienia pełnomocnika do doręczeń i skutkach zaniechania tego.

Warunkiem możliwości stosowania fikcji doręczenia, o której stanowi art. 1135⁵ § 2 k.p.c., jest wykonanie przez sąd pierwszego doręczenia na zagraniczny adres i zawarcie w przesyłce sądowej odpowiedniego pouczenia. Nawet jeśli uczestniczka doręczyła uczestnikom z Kanady takie pouczenia, skutek z art. 1135⁵ § 2 k.p.c. nie następuje, ponieważ doręczenie przez osobę, która podjęła się doręczenia przed udzieleniem pełnomocnictwa, nie jest doręczeniem sądowym, nawet jeśli uczestnik będący nadawcą nie ingerował w zawartość przesyłki.

W obydwu instancjach doręczenia dla uczestników z Kanady były dokonywane do rąk uczestniczki, która podjęła się doręczenia im pism, lecz do chwili rozpoznania zażalenia nie zostało złożone pełnomocnictwo dla doręczeń. Zatem przynajmniej w postępowaniu przed sądem odwoławczym uczestnicy z Kanady byli pozbawieni możliwości obrony swych praw, gdyż nie złożyli odpowiedzi na apelację wnioskodawczyni i brak jest dowodu doręczenia im jakiegokolwiek pisma w postępowaniu apelacyjnym.

W postępowaniu zażaleniowym prowadzonym na podstawie art. 394¹ k.p.c. Sąd Najwyższy z urzędu uwzględnił nieważność postępowania (zob. postanowienie SN z 30 czerwca 2021 r., V CZ 33/21, LEX nr 3282781). Dlatego na podstawie art. 379 pkt 5 oraz art. 378 § 1 w zw. z art. § 394¹ § 3 i 398²¹ k.p.c. zaskarżone postanowienie podlegało uchyleniu.

Przy ponownym rozpoznaniu apelacji należy w pierwszej kolejności wezwać uczestników zamieszkałych w Polsce do uzyskania od uczestników z Kanady pełnomocnictwa dla doręczeń wraz z potwierdzeniem przez nich, że uczestniczka,

do rąk której dokonywano doręczeń, doręczyła im przesyłki sądowe sprzed udzielenia pełnomocnictwa. W przypadku niedokonania w ten sposób sanacji postępowania przed I i II instancją Sąd Okręgowy sam powinien zwrócić się do uczestników z Kanady o udzielenie pełnomocnictwa dla doręczeń i potwierdzenie otrzymania pism sądowych i procesowych. Dopiero w razie niemożności sanowania nieważności postępowania przed Sądem Rejonowym konieczne będzie uchylene postanowienia pierwszoinstancyjnego.

Rozpoznanie niniejszego zażalenia powinno zostać poprzedzone zawiadomieniem stron o składzie sądu (art. 29 § 8 ustawy o Sądzie Najwyższym). Jednakże ze względu na niewykonanie w postępowaniu przed sądami I i II instancji obowiązku pouczenia, o którym mowa w art. 1135⁵ § 2 k.p.c., zawiadomienie o składzie nie było możliwe. Jest to sytuacja analogiczna do braku organu strony w postępowaniu przed sądem II instancji. Rozpoznając zażalenie przeciwnika strony pozbawionej organu na uchylene wyroku apelacyjnego wydanego w warunkach nieważności Sąd Najwyższy nie ustanawia kuratora w celu zawiadomienia go składzie sądu, lecz uchyla orzeczenie zaskarżone zażaleniem w celu umożliwienia sądowi odwoławczemu ustanowienia kuratora i ponownego rozpoznania apelacji.